

Laboratorij za načrtovanje integriranih vezij

Univerza *v Ljubljani*
Fakulteta *za elektrotehniko*

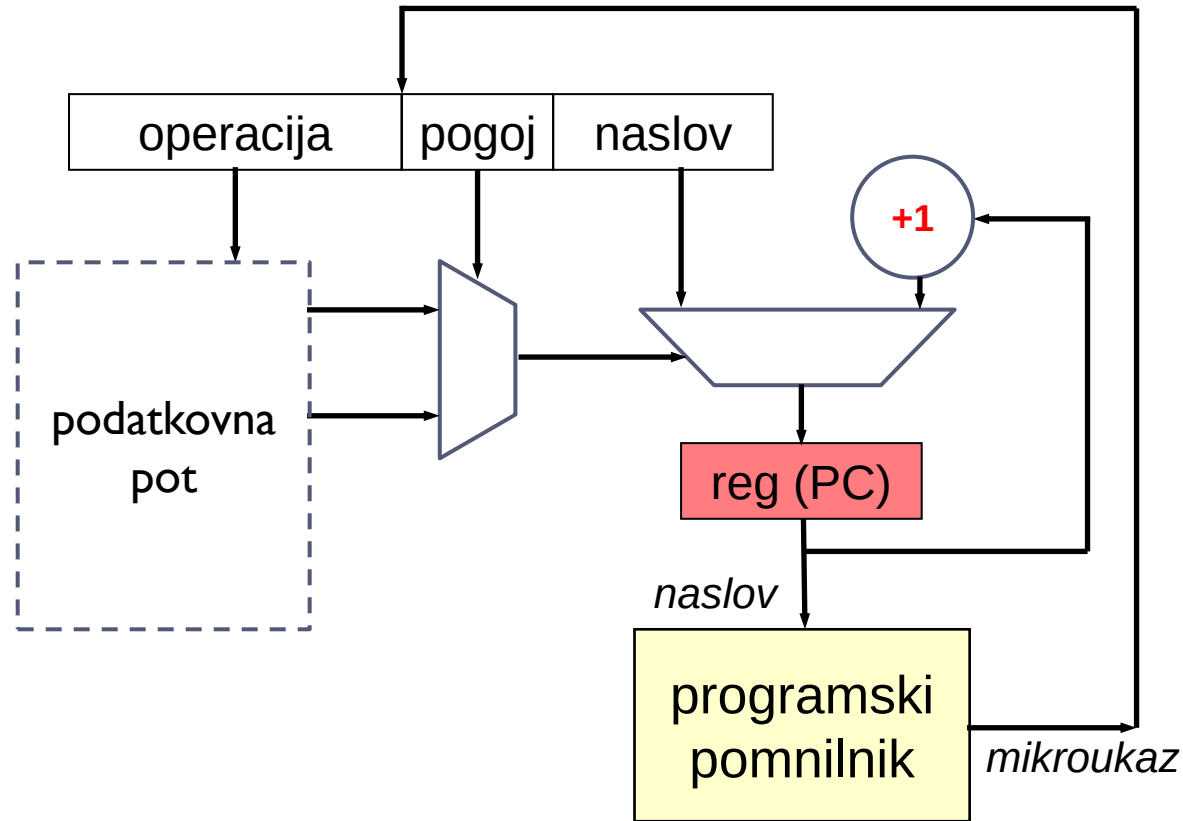

Digitalni Elektronski Sistemi

Procesorji

Model računalnika, mikrokontroler

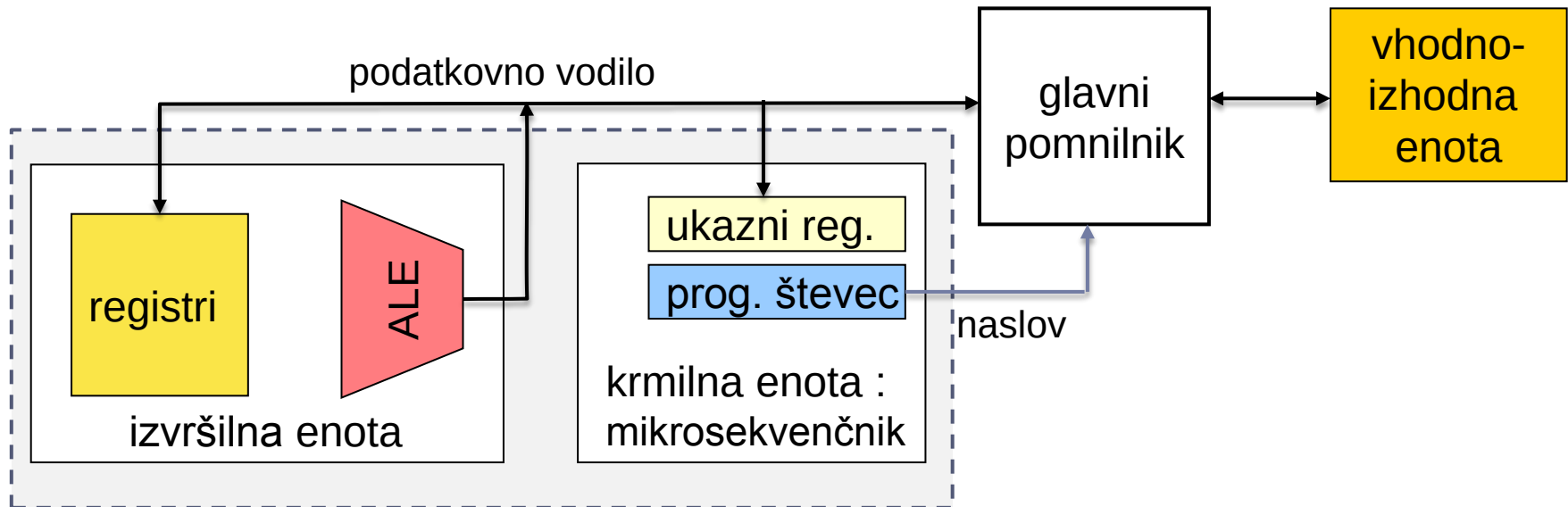
Mikrosekvenčni in podatkovna pot

- ▶ Podatkovna pot izvaja registrske (mikro)operacije
 - ▶ registri, ALE, podatkovni pomnilnik

Von Neumannov model računalnika

- ▶ Centralno procesna enota (CPE) in glavni pomnilnik
 - ▶ vhodno – izhodna enota skrbi za komunikacijo z zunanjo svetom

- ▶ delovanje CPE določa nabor ukazov
 - ▶ ukazi so prilagojeni programskemu jeziku (C/C++, Java)

Osnovni gradniki mikroprocesorja

- ▶ Mikroprocesor na integriranem vezju vsebuje izvršilno in krmilno enoto
- ▶ Mikroprocesor potrebuje za delovanje:
 - ▶ zunanjo uro in reset
 - ▶ zunanji pomnilnik s programskimi ukazi in podatki
 - ▶ vhodno in izhodno (**periferno**) enoto za komunikacijo z okolico
 - ▶ periferna enota je lahko del pomnilnika (na določenih naslovih)
 - ▶ ali pa poteka komunikacija preko posebnih V/I ukazov
- ▶ V praksi potrebujemo vsaj dve vrsti pomnilnika
 - ▶ za program takšnega, ki ohranja vsebino (ROM, Flash)
 - ▶ za delovne podatke pa pomnilnik s hitrim branjem in pisanjem (RAM – Random Access Memory)

Vrste mikroprocesorjev

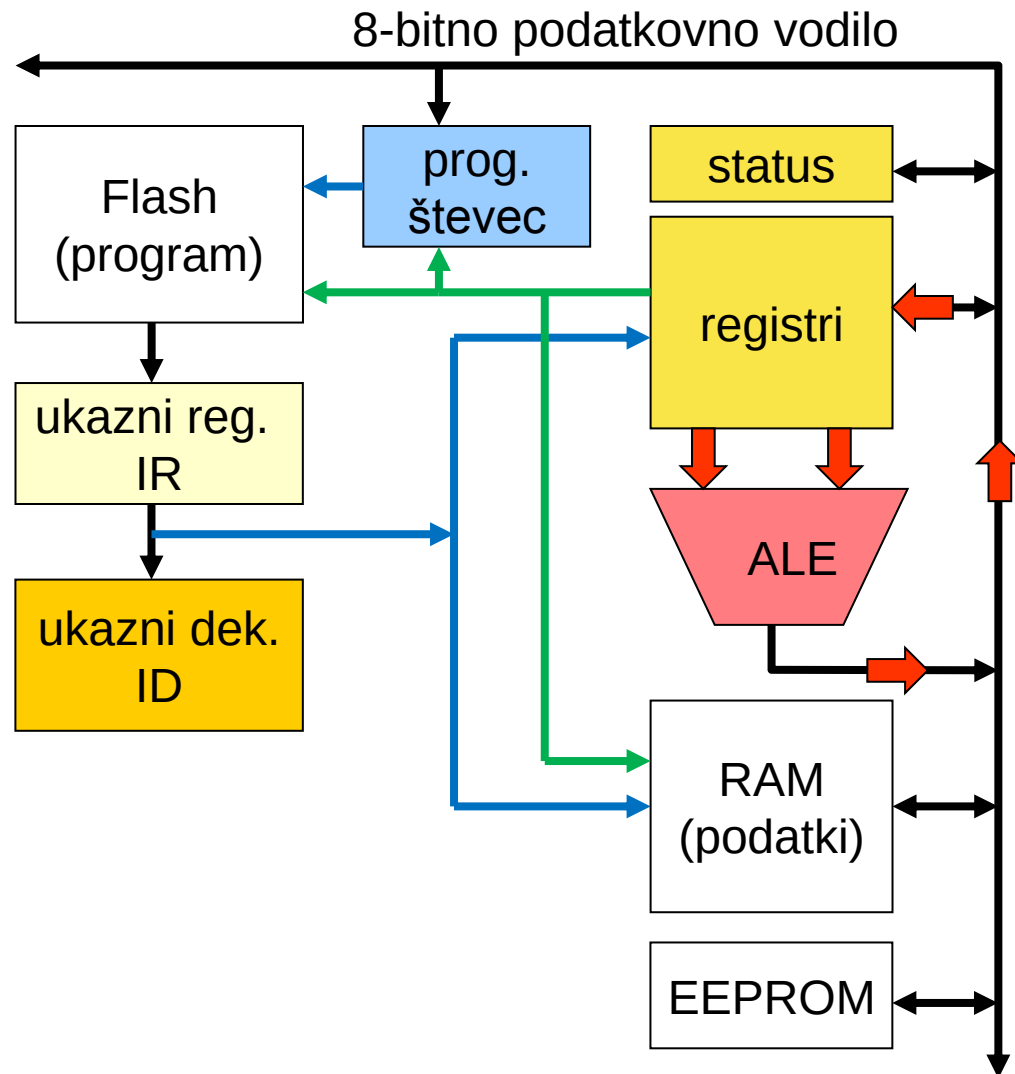
- ▶ Mikroprocesorji v zmogljivih računalnikih – CISC
- ▶ Mikroprocesorji v vgrajenih sistemih – RISC
- ▶ **Complex Instruction Set Computer - CISC**
 - ▶ veliko število ukazov
 - ▶ enostavne mikrooperacije do sestavljenih operacij
 - ▶ čas za izvajanje ukazov je zelo različen
 - ▶ **Reduced Instruction Set Computer - RISC**
 - ▶ manjši nabor ukazov
 - ▶ vse operacije so enostavne in učinkovite za izvrševanje
 - ▶ večina ukazov se izvede v enem urnem ciklu

Mikroprocesorji za vgrajene naprave

- ▶ Mikrokrmilniki so sistemi na integriranem vezju, ki vsebujejo
 - ▶ mikroprocesorsko jedro (izvršilno in krmilno enoto),
 - ▶ programski in podatkovni pomnilnik,
 - ▶ ter različne V/I vmesnike:
 - ▶ vzporedna vrata (Port)
 - ▶ zaporedne komunikacijske vmesnike: I2C, SPI, UART
 - ▶ analogno / digitalne (A / D) in D / A pretvornike
 - ▶ modulatorje (PWM), časovnike, števec...
 - ▶ komunikacijske krmilnike: Ethernet MAC, USB
- ▶ Primer mikrokrmilnikov
 - ▶ Atmel AVR, 8-bitni procesor na razvojnem sistemu Arduino
 - ▶ ARM-7, 32-bitni procesor na razvojnem sistemu Š-ARM

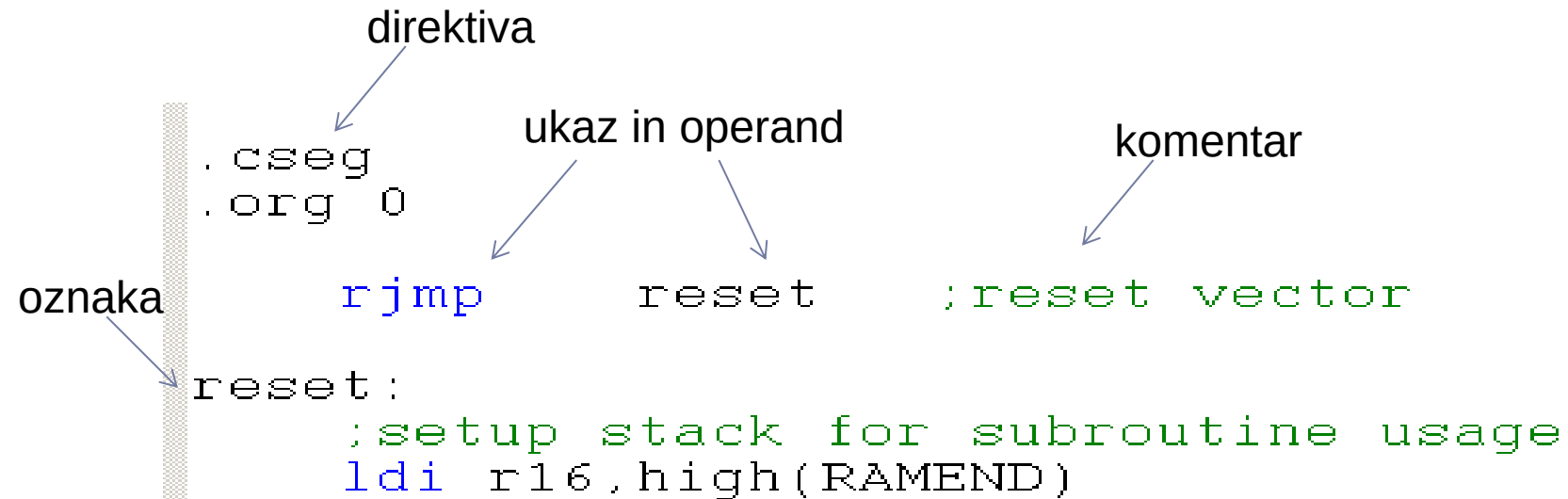
Delovanje CPE mikrokrmilnika AVR

- ▶ programski števec vsebuje naslov naslednjega ukaza
- ▶ IR vsebuje naslednji ukaz
- ▶ ID vsebuje trenutni ukaz
- ▶ Registri: R0-R31
- ▶ ALE – glej označeno interno podatkovno pot
- ▶ Flash programski pomnilnik 16 oz. 32 bitni ukazi
- ▶ RAM vsebuje delovne podatke
- ▶ EEPROM trajni podatki
 - ▶ počasen dostop, omejeno število vpisov v pomnilnik

Programiranje v zbirniku

- ▶ Zbirnik je vez med programskimi jeziki (npr. C) in strojno kodo, ki je odvisna od arhitekture
- ▶ Opis majhne in učinkovite programske kode za
 - ▶ nizkonivojske rutine (dostop do perifernih enot)
 - ▶ računsko zahtevna opravila (matematika, grafika)
- ▶ Pri velikih projektih je delo v zbirniku težko, nefleksibilno, prevajalniki jezika C pa so dobro optimizirani

The diagram shows a snippet of assembly code with several annotations pointing to specific parts:

- direktiva** points to the line `.cseg`.
- ukaz in operand** points to the instruction `rjmp` and its operand `reset`.
- komentar** points to the comment `;reset vector`.
- oznaka** points to the label `reset:`.

```
.cseg
.org 0

rjmp reset ;reset vector

reset:
    ;setup stack for subroutine usage
    ldi r16, high(RAMEND)
```


Primer ukazov in njihove strojne kode

- ▶ Naloži neposredno konstanto ($Rd \leq K$)
- ▶ **LDI Rd, K**
 - ▶ strojna koda: 1110 bbbb rrrr bbbb
 - ▶ omejitve: registri R16-R31; konstanta $K < 255$
- ▶ **LDI R16, \$2C**
 - ▶ koda: 1110 0010 0000 1100 ali **\$E20C**
- ▶ Seštej in shrani v Rd ($Rd \leq Rd + Rr$)
- ▶ **ADD Rd, Rr**
 - ▶ strojna koda: 0000 11rd dddd rrrr
 - ▶ Rd in Rr sta katerakoli registra R0-R31
- ▶ **ADD R16, R17**
 - ▶ ddddd je 10000, rrrrr je 10001, koda ukaza: **\$0F01**

Strojni program

- ▶ Naloži program v pomnilnik

- ▶ na naslov 0 shranimo \$E20C 0000: \$E20C LDI R16, \$2C
- ▶ na naslov 1 shranimo \$E01F 0001: \$E01F LDI R17, \$0F
- ▶ na naslov 2 shranimo \$0F01 0002: \$0F01 ADD R16, R17

- ▶ Izvedemo zaporedje treh ukazov

- ▶ nastavi prog. števec na 0 in izvedi 3 ukazne cikle (prenos/izvedi)

- ▶ Pregled rezultata:

$$\begin{aligned} \text{R16} &= \text{R16} + \text{R17} \\ &= \$2\text{C} + \$0\text{F} \\ &= \$3\text{B} \end{aligned}$$

- ▶ Kaj se bo izvedlo po teh treh ukazih?

- ▶ ne vemo, odvisno kaj je zapisano v pomnilniku Flash...

Ukazi procesorja AVR v zbirniku

- ▶ Ukazi v zbirniku predstavljajo procesorske mikrooperacije

aritmet. / logične

a+b	ADD
a-b	SUB
a&b	AND
a b	OR
a++	INC
a--	DEC
-a	NEG
a=0	CLR
...	...

podatkovni prenos

reg1=reg2	MOV
reg=17	LDI
reg=mem	LDS
reg=*mem	LD
mem=reg	STS
*mem=reg	ST
periferni	IN
periferni	OUT
sklad	PUSH
sklad	POP
...	...

operacije z biti

a<<1	LSL
a>>1	LSR,
Ø C (ni v C)	ROL, ROR
statusni biti	SEI, CLI, CLZ...
ni operacije	NOP
...	...

Skočni ukazi in primeri v jeziku C

- ▶ **JMP, RJMP**: brezpogojni skok

npr. neskončna zanka:

M_LOOP: ...ukazi... jmp M_LOOP	<code>while (1) { ...ukazi... }</code>
--	--

- ▶ **CALL, RET**: klic podprograma in vrnitev (return)

npr. podprogram:

M_LOOP: ... CALL FV ... FV:... ukazi... RET	<code>void fv() { ...ukazi... return; } void main () {... fv(); }</code>
--	--

Pogojni stavek

- ▶ Skoči na L1, če je $a==b$, sicer skoči na L2
 - ▶ naredimo s kombinacijo pogojnih in brezpogojnih skokov

<pre>M_LOOP: ; primerjaj, CPSE a, b ; preskoči, če a=b JMP L2 L1:... ; a == b JMP M_LOOP L2:... ; a != b JMP M_LOOP</pre>	<pre>while (1) { if (a==b) { (L1) } else { (L2) } }</pre>
---	---

CPSE (compare, skip if equal) preskoči naslednji ukaz (**JMP L2**) če sta operanda enaka, tako da se izvršijo ukazi za oznako L1.

Hitro nastane zmešnjava – **NARIŠI DIAGRAM POTEKA!**

Pogojni skočni ukazi

- ▶ Skok, ki se izvede glede na rezultat prejšnjega ukaza
- ▶ Aritmetični in logični ukazi shranijo rezultat in zastavice
- ▶ Primerjava (**CP**) naredi odštevanje, vendar ne shrani rezultat ampak samo postavi zastavice
 - ▶ $Z=1$, če je rezultat 0,
 - ▶ $N=1$, če je rezultat negativen,
 - ▶ $C=1$, če je prišlo do prenosa
- ▶ Npr. **BRNE**: skok, kadar je rezultat različen od 0 ($Z=0$)
- ▶ **BREQ**, skok, kadar je rezultat enak 0 ($Z=1$)

Zanke s 16-bitnim števcem

- ▶ Primer zanka for(), ki se ponovi 20000-krat

<pre>LDI temp0, 32 ; spodnji bajt</pre>	<pre>for (i=20000; i!=0; i--)</pre>
<pre>LDI temp1, 78 ; zgornji bajt</pre>	<pre>{</pre>
<pre>LOOP:</pre>	<pre> ...</pre>
<pre> ...</pre>	<pre>};</pre>
<pre> DEC temp0 ; odštej 1</pre>	
<pre> BRNE LOOP ; skok če !=0</pre>	
<pre> DEC temp1</pre>	
<pre> BRNE LOOP</pre>	

- ▶ Najprej se **DEC temp0** ponovi 32-krat, dokler ni 0

- ▶ Potem se izvršita vgnezdjeni zanki

- ▶ temp0 se ponovi 256-krat, temp1 pa 78-krat

- ▶ $20000 / 256 = 78$, ostane 32

Seštevanje 16-bitnih nepredznačenih števil

- ▶ Vsak izmed operandov je shranjen v dveh bajtih
- ▶ Najprej seštejemo spodnja bajta, nato pa še zgornja bajta z upoštevanjem prenosa od spodnjih
- ▶ Npr.
 - ▶ prvi operand je v (R1, R0)
 - ▶ drugi operand je v (R3, R2)

<code>ADD R0, R2</code>	<code>unsigned short a, b;</code>
<code>ADC R1, R3</code>	<code>a = a + b;</code>

seštej s prenosom

Množenje in deljenje

- ▶ Nekateri procesorji AVR imajo 8-bitni strojni množilnik
 - ▶ Rezultat se izračuna v dveh urnih ciklih in shrani v R1 R0
 - ▶ Npr. R16 vsebuje vrednost 100, R17 vsebuje vrednost 200
 - ▶ `MUL R16, R17`
 - ▶ produkt je 16-bitna vrednost, rezultat: R1 <= \$4E, R2 <= \$20
- ▶ Množenje ali deljenje z 2 s pomikanjem bitov
- ▶ Pomakni bite v bajtu na levo (LSL) ali desno (LSR)
 - ▶ Npr. `LDI R16, 0b11011100;` (220_{10})
 - ▶ `LSL R16;` rezultat `0b10111000` (184_{10}) in zastavica C=1
 - ▶ `LSR R16;` rezultat `0b01101110` (110_{10}), C=0
 - ▶ prazna mesta se zapolnijo z ničlami
 - ▶ bit, ki pri prenosu izpade, se shrani v zastavico C

Vhodno-izhodne (periferne) enote

- ▶ vzporedna vrata (I/O port) vsebujejo 3 registre

nastavi
4 vh. in
4 izh. bite →

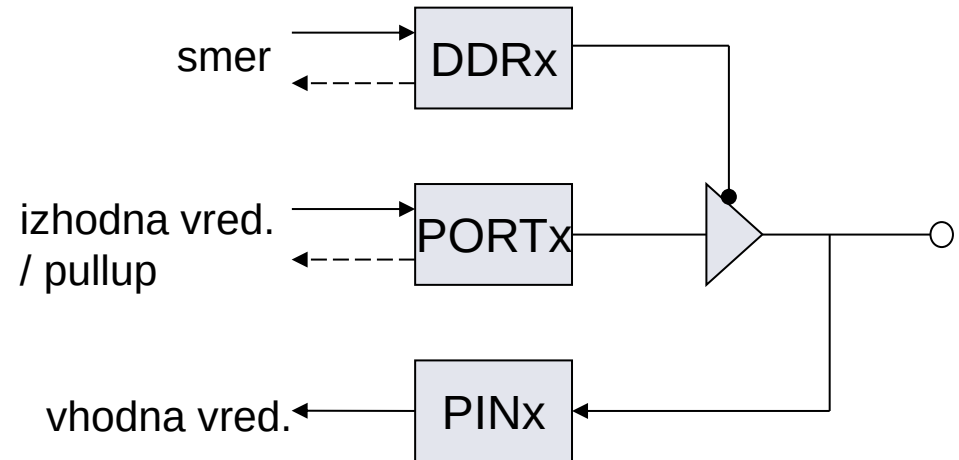
```
LDI R19, $F0  
OUT DDRB, R19
```

izhodi →

```
LDI R21, $50  
OUT PORTB, R21
```

beri
vhode →

```
IN R20, PORTB
```


DDxn	PORTxn	PUD (in SFIOR)	I/O	Pull-up	Comment
0	0	X	Input	No	Tri-state (Hi-Z)
0	1	0	Input	Yes	Pxn will source current if ext. pulled low.
0	1	1	Input	No	Tri-state (Hi-Z)
1	0	X	Output	No	Output Low (Sink)
1	1	X	Output	No	Output High (Source)